



# І В С Е У К Р А І Н С Ь К И Й А Р Х Е О Л О Г І Ч Н И Й З'ЇЗД М А Т Е Р І А Л И Р О Б О Т И

П Р И С В Я Ч У Є Т Ь С Я 100-РІЧЧЮ  
З Ч А С У З А С Н У В А Н Н Я  
І Н С Т И Т У Т У А Р Х Е О Л О Г І І Н А Н У К Р А І Н И



# І ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ З'ЇЗД МАТЕРІАЛИ РОБОТИ

---

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ 100-РІЧЧЮ  
З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ  
ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ

УДК 902(477)"63/65"(063)  
П27

Підготовку до друку здійснено за технічної підтримки  
Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАН України



Головний редактор  
**ЧАБАЙ Віктор Петрович**, член-кореспондент НАН України,  
директор Інституту археології НАН України

відповідальний редактор  
**МАНІГДА Ольга Володимирівна**, кандидат історичних наук,  
учений секретар Інституту археології НАН України

технічний редактор  
**ПІЧКУР Євген Вікторович**, молодший науковий співробітник  
відділу Археологічний музей Інституту археології НАН України

Рецензенти:

**БІЛЯЄВА Світлана Олександрівна** – доктор історичних наук,  
професор кафедри загальної історії Уманського державного педагогічного  
університету імені Павла Тичини

**ІВАКІН Всеволод Глібович** – кандидат історичних наук,  
завідувач відділу археології Києва Інституту археології НАН України

Затверджено до друку Вченою радою Інституту археології протокол № 9 від  
19 грудня 2019 року.

П27 **І Всеукраїнський археологічний з'їзд: матеріали роботи** – Київ: ІА НАН  
України, 2019. – 538 с.

ISBN 978-617-7810-09-3 (print)

ISBN 978-617-7810-07-9 (online)

І Всеукраїнський археологічний з'їзд є продовженням традиції українських археологічних конференцій. Матеріали З'їзду окреслюють основні напрямки роботи та проблематику досліджень у сучасній археологічній науці. Основною метою з'їзду став підсумок результатів польових робіт та аналітичних розробок в Україні впродовж останніх п'яти років та визначення напрямків подальших досліджень. Матеріали роботи З'їзду відображають тематичні напрямки, за якими працювали науковці у форматі секцій.

Розрахована на археологів, музейників, пам'яткоохоронців, істориків та усіх, хто цікавиться археологією та давньою історією України.

УДК 902(477)"63/65"(063)

ISBN 978-617-7810-09-3 (print)  
ISBN 978-617-7810-07-9 (online)

© Автори, 2019  
© ІА НАН України, 2019

# ЗМІСТ

## Секція: АРХЕОЛОГІЧНА ІНФОРМАЦІЯ

(створення, обробка, аналіз, візуалізація, використання)

<i>М. М. Беленко, Ю. О. Грицик, В. О. Колибенко, М. С. Осипенко</i> Археологічні розвідки Національного музею історії України в 2018 році .....	9
<i>В. А. Гієра</i> Аерофотограмметричне дослідження археологічної спадщини .....	19
<i>М. Г. Коваленко</i> Матеріали експедицій ІА НАН України 1944-2010 рр. у збірках музеїв Полтавщини .....	31
<i>Д. П. Куштан</i> Діяльність черкаської експедиції в 2016–2018 роках .....	45
<i>Т. Р. Милан</i> Суцільне археологічне обстеження – можливості та реалії .....	57
<i>Н. В. Науменко</i> Археологічна діяльність в Україні – бази даних про польові дослідження .....	63
<i>С. Б. Радченко, Н. С. Котова, О. В. Тубольцев, Д. В. Кіосак, В. С. Джос</i> Поселення Кам'яна Могила 1: як новітні методи актуалізують архівні матеріали? .....	67
<i>А. П. Томашевський</i> Ступінь археологічної дослідженості: методика, практика, результати та перспективи майбутнього .....	77

## Секція ІСТОРІЯ НАУКИ

<i>О. І. Бонь</i> Олекса Петрович Новицький і XIV археологічний з'їзд у Чернігові .....	93
<i>С. В. Палієнко</i> Усна історія Київського осередку теоретичної археології (др. пол. 1970-х – поч. 1990-х) .....	101
<i>О. М. Ситник</i> Василь Ляскоронський як археолог .....	111

## Секція АРХЕОЛОГІЯ КАМ'ЯНОЇ ДОБИ

<i>А. В. Главенчук, І. В. Піструїл</i> Дослідження поселення Анетівка 2 в 2008-2017 рр. ....	125
<i>О. М. Кононенко, Д. Л. Гаскевич</i> Нові верхньопалеолітичні місцезнаходження в лісостеповому Побужжі .....	137
<i>О. О. Кротова</i> Кістяні знаряддя виробничо-побутового призначення Амвросіївського верхньопалеолітичного комплексу .....	149
<i>В. О. Манько</i> Поширення трапецій на відтискних пластинах на півдні Східної Європи та процес неолітизації .....	159
<i>Н. Р. Михайлова</i> Дитячі поховання Маріупольського типу: питання інтерпретації .....	171
<i>О. І. Нездолій, Д. О. Ветров, П. І. Озеров</i> Шурфування місцезнаходження кам'яного віку Виклине 3 на Кіровоградщині у 2018 році .....	183
<i>І. В. Піструїл, А. В. Главенчук</i> Дослідження верхньопалеолітичної стоянки Анетівка 1 .....	193
<i>І. А. Сніжко, Л. І. Бабенко</i> Дослідження стоянки давнього кам'яного віку на Харківщині .....	207
<i>В. П. Чабай, Д. В. Ступак, А. П. Весельський, Д. В. Дудник</i> Характеристика процесу акумуляції другого культурного шару верхньопалеолітичної стоянки Бармаки .....	213

## Секція АРХЕОЛОГІЯ ЕНЕОЛІТУ — БРОНЗОВОГО ВІКУ

<i>Ю. М. Бровендер</i> Металовиробництво Дніпро-Донського регіону в епоху раннього металу: підсумки та перспективи дослідження .....	229
<i>В. С. Джос</i> Діяльність археологічної експедиції Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна могила» у 2014-2018 рр. ....	237
<i>О. Г. Корвін-Піотровський, Е. В. Овчинников, Д. К. Черновол, В. В. Чабанюк</i> Комплекс «сім'я гончаря» на трипільському поселенні-гіганті Тальянки .....	243

<i>Е. В. Овчинников</i> Дослідження трипільського шару на багатошаровій пам'ятці Зеленче III .....	263
<i>В. А. Папанова, Г. М. Тоцев, Ф. В. Каїра</i> Курган доби бронзи біля села Пологи .....	277
<i>С. А. Теліженко</i> Оленівка-енеолітичне поселення зі скупченнями мушель на півострові Тарханкут .....	285
<i>С. А. Теліженко, В. Р. Іваницький</i> Дослідження Східноукраїнської археологічної експедиції на території Луганщини у 2018 році (попередня інформація) .....	293

## СЕКЦІЯ ПЛЕМЕНА РАННЬОГО ЗАЛІЗНОГО ВІКУ І АНТИЧНИЙ СВІТ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

<i>Ю. В. Болтрик, О. С. Пробийголова, Л. В. Кармазіна</i> Городище на горі Лисуха (роботи Канівської експедиції у 2016–2018 рр.) .....	305
<i>Д. В. Бондаренко, О. І. Смирнов</i> Зольник № 1 Вікторівського святилища: загальна характеристика .....	313
<i>А. В. Буйських</i> Виробнича майстерня на Південному теменосі Ольвії .....	327
<i>С. В. Махортих</i> Давньосхідна знахідка VII ст. до н.е. з Люботинського кургану на Харківщині .....	335
<i>Т. І. Митківська, Е. З. Коваль</i> Ушкодженість археологічної кераміки з Ольвії: виявлення чинників та оцінка ризиків руйнівного процесу .....	343
<i>М. В. Новиченкова, А. В. Буйських</i> Аквіли з Ольвії .....	351
<i>Ю. Б. Полідович, Є. О. Величко, Ю. О. Білан</i> Вироби зооморфного мистецтва скіфського часу в колекції Музею історичних коштовностей України: загальний огляд .....	361
<i>І. В. Сапожников, О. С. Сінельніков</i> Амфори акваторії північно-західної частини Чорного моря .....	371
<i>А. А. Семенова</i> Історія дослідження виробів із кістки, рогу та слонової кістки з Ольвії .....	387
<i>О. Є. Фіалко</i> Зброя в похованнях скіфських жінок: Місце та призначення .....	393
<i>І. О. Чечуліна</i> До деяких питань типології аттичного чорнолакового посуду закритого типу .....	407
<i>Т. М. Шевченко</i> Коринфські теракоти в Ольвії: використання та місцеві імітації .....	417

## СЕКЦІЯ СЛОВ'ЯНИ ТА СЕРЕДНЬОВІЧНИЙ СВІТ

<i>Д. В. Бібіков</i> Критерії виділення камерних поховань епохи вікінгів у Середньому Подніпров'ї: сучасний стан проблеми .....	433
<i>С. О. Біляєва, К. С. Гуленко, О. В. Грабовська, М. М. Ієвлев, О. В. Манігда, О. Є. Фіалко, О. В. Чубенко</i> Фортеця Тягин у системі історико-культурних взаємин від Балтії до Північного Причорномор'я : результати і перспективи досліджень .....	447
<i>І. П. Возний, А. В. Федорук</i> Демографічна ситуація на теренах Чорнівського гнізда поселень X – першої половини XIII ст. ....	461
<i>Л. Л. Залізник, М. В. Кублій, А. В. Вейбер, Є. В. Хлистул</i> Руське поселення Огринь 8 в гирлі р. Самара та проблема локалізації літописного міста Пересічень .....	471
<i>А. Л. Казаков, В. В. Рижий, О. Б. Булах</i> Науково-рятивні дослідження в Чернігові у 2015-2018 рр. ....	489
<i>О. О. Махота</i> Аналіз плінфи оборонних мурів XII ст. Печерського монастиря (за даними розкопок 1951–2018 рр.) .....	495
<i>В. М. Петегирич, Д. Ю. Павлів</i> Забутий ранньосередньовічний скарб з України у віденському Музеї історії мистецтв .....	501
<i>А. О. Сушко</i> Керамічна іграшка Києва XI–XIX ст. ....	515
Відомості про авторів .....	531

## *Слово від редакції.*

Шановні читачі!

Перед вами збірник, який став результатом роботи I Всеукраїнського археологічного з'їзду, що відбувся у Ніжині у 2018 році. Ця подія – відновлення славної традиції збиратися професійним товариством, щоб ознайомитися з результатами колег, зрозуміти, що зараз найважливіше і зрештою, для багатьох археологів з різних регіонів України, це хороша нагода побачитись. З'їзд, який пройшов у 2018 р. був установчим. Його учасники підсумували свої напрацювання за останні п'ять років і мали нагоду визначити яким напрямком приділяється найбільше уваги, як досліджуються проблеми, з чим варто працювати більше і до чого залучати громадськість, як говорити із суспільством про важливість збереження та охорони національного надбання – археологічної спадщини, яка є не відновлювальним ресурсом держави. У рамках роботи восьми секцій серед яких: археологічна інформація (створення, обробка, аналіз, візуалізація, використання); історія науки; археологія кам'яної доби; археологія енеоліту – бронзового віку; племена раннього залізного віку і античний світ Північного Причорномор'я; археологія ранніх слов'ян; археологія Давньої Русі, пізнього середньовіччя та нового часу; Київ і східний світ говорили про системне опрацювання накопичених колекцій артефактів, створення баз даних з метою введення цих матеріалів до наукового обігу. Про вивчення та реконструкцію на широкому історичному тлі ключових проблем давньої історії України, як дописемної так і писемної – питань культури, етногенезу, стародавньої економіки, політичного процесу. Зосередились на проведенні аналізів здобутого археологічного матеріалу методами природничих наук, на впровадженні сучасних методів геоінформаційних досліджень, які дозволяють дослідникам на сучасному рівні вирішувати комплекс наукових питань, пов'язаних з виявленням, фіксацією, дослідженням, реконструкціями, збереженням та моніторингом археологічних пам'яток. Серед найактуальніших завдань, що відповідають викликом часу, є вивчення слов'янської прабатьківщини і формування найперших слов'янських племінних, етнокультурних і державних утворень, послідовного утворення найдавнішої літописної «Руської Землі», а потім – української держави. Важливим є системне дослідження пам'яток козацької доби та пам'яток епохи модерну. Загалом, сучасній археологічній науці потрібне визначення загальної стратегії наукових і науково-прикладних досліджень, за умови створення тактичних підходів щодо кожного конкретного наукового напрямку. Ми також потребуємо популяризації досягнень археології, у першу чергу, серед українського суспільства. За результатами роботи учасники з'їзду прийняли резолюцію, основні положення якої ви знайдете на сторінках цього збірника.

Ми сподіваємося, що результати досліджень, представлені у виданні, є показником того рівня розвитку, якого археологічна наука досягла за останні сто років. Адже 2019 року виповнюється сторіччя з часу заснування Інституту археології Національної академії наук України, провідної археологічної установи нашої держави і цій події ми присвячуємо вихід у світ цього збірника.

З повагою до усіх читачів, до колег археологів, які працюють у різних куточках України в освітніх, музейних, наукових, адміністративних установах і які присвятили своє життя науці,

*редакція.*

# РЕЗОЛЮЦІЯ І ВСЕУКРАЇНСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО З'ЇЗДУ

Ніжин 25.11.2018 року

І Всеукраїнський археологічний з'їзд проходив у м. Ніжин з 23 по 25 листопада 2018 року. Співорганізаторами з'їзду виступили Інститут археології НАН України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя та Ніжинська міська рада.

З'їзд пройшов на високому науковому рівні. 166 учасників з'їзду проголосили та обговорили близько 150 наукових доповідей на засіданнях восьми секцій.

Учасники з'їзду пропонують:

- Визнати необхідність подальшого проведення Всеукраїнських археологічних з'їздів з періодичністю не менш як один раз на три роки
- Звернутися до Міністерства культури України з пропозицією про створення Національного історико-культурного заповідника «Ніжин стародавній»
- Звернутися до Міністерства освіти та науки України з пропозицією про створення у структурі Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя кафедри археології та спеціальних історичних дисциплін
- Звернутися до Міністерства культури України Міністерства освіти та науки України з проханням про підтримку пам'ятки архітектури національного значення – корпусу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя



Учасники І Всеукраїнського археологічного з'їзду



Секція:

АРХЕОЛОГІЯ  
КАМ'ЯНОЇ ДОБИ



*І. А. Сніжко, Л. І. Бабенко*

## ДОСЛІДЖЕННЯ СТОЯНКИ ДАВНЬОГО КАМ'ЯНОГО ВІКУ НА ХАРКІВЩИНІ

Стаття присвячена основним результатам досліджень пізньопалеолітичної стоянки біля с. Кам'янка Ізюмського району Харківської області протягом 2004-2018 років.

*Ключові слова*; пізній палеоліт, крем'яні знаряддя, стоянка біля с. Кам'янка.

### Вступ

Стоянку біля с. Кам'янка було відкрито 2004 р. під час розвідок, що проводила експедиція Харківського історичного музею. Пам'ятка знаходиться на мисі, біля впадіння в р. Сіверський Донець невеличкої правої притоки р. Суха Кам'янка, в 3 км на південний схід від с. Кам'янка Ізюмського району Харківської області (рис. 1: 1). В 2005 р. розпочались стаціонарні дослідження, що ведуться широкою суцільною площею. Зараз загальна розкопана площа становить 207 м<sup>2</sup>, колекція крем'яних артефактів налічує майже 8 тис предметів. Методика розкопок передбачає ретельне розбирання культурного шару за допомогою ножів, фіксацію речей на місці знахідки по квадратах за допомогою креслень, фотозйомки та нівелювання. Для визначення точного розташування досліджуваних об'єктів в 2005 році було встановлено позначку умовного «0», який одночасно є репером для горизонтальних та вертикальних промірів.

### Характеристика культурного шару

Культурні рештки, представлені розщепленим кременем, фрагментами кісток тварин, дрібними шматочками вохри та вугілля, утворюють розтягнутий по вертикалі горизонт знахідок, що не має специфічного забарвлення. Найбільша концентрація знахідок спостерігається частково в темно-коричневому, світло-коричневому та жовтувато-палевому суглинку, окремі артефакти зустрічаються також в гумусовому горизонті та в типовому лесі. На ділянках, де можна простежити рівень первинного відкладання знахідок, він корелюється з жовтувато-палевим суглинком, що відноситься до верхньопричорноморського підгоризнту. Спостерігається падіння рівня залягання культурного шару в східному та північному напрямках – в бік річок Суха Кам'янка та Сіверський Донець, що відповідає особливостям давнього рельєфу.

Культурний шар має значні пошкодження, що виникли під впливом наступних факторів:

1. Відсутність консервації знахідок після завершення функціонування пам'ятки. Свідченням цього є наявність патини та кальцитових напливів з одного боку на багатьох артефактах.
2. Переміщення артефактів вгору, імовірно, під час замерзання та відтавання.
3. Вплив делювіальних процесів (зміщення по схилу), що простежується формою деяких скупчень, орієнтованих на північ, північний схід та схід, в бік р. Сіверський Донець та р. Суха Кам'янка – ця тенденція спостерігається в трохі згладженому вигляді в сучасному рельєфі. Знахідки часто знаходяться в положенні на ребрі з нахилом в означений бік.
4. Голоценове ґрунтоутворення.
5. Вплив кореневої системи рослин та діяльність риючих тварин – шар сильно пошкоджений кротовинами.

Отже, всі пошкодження культурного шару можна розглядати як постгенетичні.

Для визначення первинного рівня відкладання культурних решток та більш точного встановлення геологічного віку пам'ятки було використано метод мікροстратиграфії. Завдяки тривимірній фіксації переважної більшості знахідок було збудовано графічні мікропрофілі з «кроком» в 1 м для значної частини дослідже-

ної площі (Сніжко 2010, с. 111-114). Встановлено, що формування ініціального рівня відкладання знахідок можна визначити як одноактний процес. На ділянках, де можна простежити рівень первинного відкладання знахідок, він корелюється з жовтувато-палевим суглинком, що відноситься до верхньопричорноморського підгоризонту.

### **Крем'яний інвентар**

Крем'яні знахідки мають добрий стан збереженості, не обкатані, поверхня вкрита шаром патини від молочно-білої до блакитної димчастої. В якості сировини використовувався темно-сірий, майже чорний напівпрозорий крейдяний високоякісний кремій місцевого походження. На пам'ятці представлено повний цикл розщеплення - від заготовок нуклеусів до залишкових ядрищ і утилізованих знарядь. До колекції крем'яних виробів входять нуклевидні уламки, нуклеуси та сколи їх формування і підживлення, відщепи, пластинки, мікропластинки, вироби з вторинною обробкою, лусочки, уламки.

Нуклеуси одноплощадкові односторонні, двохплощадкові призматичні та підпризматичні, торцеві, кубовидні. Характерну групу складають нуклеуси з виступаючою реберчастою тильною частиною (рис. 2: 1-4). Деякі нуклеуси мають ділянки зірчастої забитості, що виникла внаслідок використання їх в якості відбійника. Процес виготовлення та підживлення нуклеусів представлено реберчастими сколами і відщепами. Значна кількість викинутих заготовок і сколів з жовтою кіркою свідчать, що джерело добування кременю знаходилося порівняно недалеко від стоянки. Метою первинного розщеплення були заготовки у вигляді видовжених пластинок та відщепів.

Колекція, що походить з пам'ятки, налічує 7902 артефакти, знарядь із вторинною обробкою 78 екземплярів, що становить 0,99%. Незначна кількість предметів цієї групи типова для пам'яток, розташованих поблизу виходів крем'яної сировини, де первинна обробка відбувалась безпосередньо на території поселення.

Скребоків та скребловидних знарядь 16. Серед скребоків значно переважають кінцеві на відщепі та пластині - їх 9 (рис. 2: 8), інші 3 - подвійні. Скребловидні знаряддя виконані на масивних сколах формування/підправки нуклеусів. Серед 20 різців половина - серединні, 5 кутових, 2 бокові, плоский, багатофасетковий та подвійний. Виготовлені на відщепі, пластині, масивних сколах та залишкових нуклеусах (рис. 1: 2-6; рис. 2: 5-7, 9). Виймчасті знаряддя на відщепі, пластинці та сколі підправки нуклеусу представлені 11 екземплярами. Робочий елемент чотирьох проколів сформований кількома сколами на відщепі (рис. 2: 10), в одному випадку знаряддя поєднане із серединним різцем. 11 відщепів та пластинок мають ретушовані ділянки. Мікропластинки з притупленим краєм представлені двома цілими формами та 11 фрагментами (рис. 2: 11). Висока трапеція на неправильній пластинці, масивна пластина з виділеним ретушшю кутовим елементом, стамескоподібне знаряддя на масивному сколі з нуклеуса, дископодібне знаряддя з ретушованою ділянкою поки представлені в одному екземплярі. Цікавою є знахідка трьох наконечників з виїмкою (цілий та 2 у фрагментах) (рис. 2: 12-14).

В цілому набір знарядь характерний для епігравецьких пам'яток, хоча присутність в ньому наконечників з виїмкою викликає ряд питань і спонукає до подальших досліджень.

Планіграфічна структура культурного шару включає скупчення крем'яних артефактів, які, вірогідно, відповідають робочим місцям, де відбувалось розколювання кременю. На користь цього свідчать також і випадки ремонту у скупченнях.

### **Хронологічна позиція пам'ятки**

Для встановлення хронологічної позиції пам'ятки були використані стратиграфічний та палінологічний методи. Через те, що культурний шар значно пошкоджений, важко визначити ініціальний рівень відкладення культурних решток і його зв'язок з певними літологічними горизонтами. В таких випадках застосовується метод мікростратиграфії, який передбачає створення мікропрофілів на основі тривимірної фіксації якомога більшої кількості знахідок. В результаті

з'являється можливість визначити найбільш насичену знахідками частину горизонту та встановити безперервність чи дискретність його формування (Леонова і др. 2006, с. 161). Для стоянки біля с. Кам'янка рівень первинного відкладення культурних решток можна пов'язати з жовтувато-палевим лесовидним суглинком верхньопрічорноморського літологічного підгоризонту і визначити як одноактний процес, (Сніжко 2010, с. 114). Палінологічні дослідження, проведені д.г.н. Н. П. Герасименко в лабораторії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, дозволили реконструювати природне середовище часів існування пам'ятки. В період формування відкладів культурного шару рослинний покрив був одноманітним за складом та розрідженим. Про холодний клімат свідчить наявність бореальних та аркто-бореальних елементів серед деревних порід. Але відзначена наявність не сухих полинно-маревих, а ксеромезофітних різнотравно-злакових ценозів, що, можливо, частково обумовило вибір місця для стоянки (Герасименко, Снежко 2012, с. 99-103).

За стратиграфічними спостереженнями та результатами палінологічного аналізу можна припустити, що існування пам'ятки припадає на причорноморський етап пізнього плейстоцену і знаходиться в межах переходу від ранньопрічорноморського стадіалу до початку пізньольодовиків'я.

Територіально близькими до стоянки біля с. Кам'янка є стоянки Роголикської групи та Вісла Балка. Остання заходиться всього за 30 км, біля с. Сидорове Донецької області. Для стоянки Вісла Балка хронологічну позицію культурного шару було встановлено на базі стратиграфічних даних. Існування пам'ятки віднесено до часу, давніше початку атлантичного періоду (Герасименко 2002, с. 12). Роголиксько-Передільська група пам'яток розташована майже за 150 км від Кам'янки, між річками Айдар та Євсуг на Луганщині Палінологічні дані, отримані для стоянок Роголик-2, 7 та 12 дозволяють віднести шари, що містять археологічний матеріал, до початку алерьюду (11-12 тис років тому) (Герасименко 1997, с. 14). При подібності техніко-типологічних характеристик крем'яних індустрій цих пам'яток, стоянка біля с. Кам'янка виявляється найдавнішою.

### Висновки

Характер знахідок на пам'ятці біля с. Кам'янка та їх планіграфічне розташування типові для стоянок, що знаходяться біля виходів крем'яної сировини. Незважаючи на значні постгенетичні пошкодження культурного шару, він є достатньо інформативним для вирішення питань реконструкції способу життя пізньопалеолітичного населення даного регіону.

Встановлено, що під час функціонування пам'ятки досліджувана територія знаходилася в межах степової зони із субперигляціальним кліматом, який був значно холоднішим та сухішим за сучасний. Стоянка була розташована в річковій долині в безпосередньому оточенні деревної та різнотравно-злакової трав'янистої рослинності.

Серед подібних територіально близьких пам'яток, до яких належать стоянки Роголик 2, 7, 12 та Вісла Балка, стоянка біля с. Кам'янка є найдавнішою.

### ЛІТЕРАТУРА

Герасименко, Н. П. 1997. Природная среда обитания человека на юго-востоке Украины в позднеледниковье и голоцене (по материалам палеогеографического изучения археологических памятников). *Археологический альманах*, 6, с. 3-64.

Герасименко, Н. П. 2002. Хроностратиграфия памятника. *Археологический альманах*, 11, с. 11-13.

Герасименко, Н. П. Снежко, И. А. 2012. Реконструкция природной среды обитания человека на позднеледниковье стоянке у с. Каменка. *Древности 2012*, 11, с. 97-104.

Леонова, Н. Б., Несмеянов, С. А., Виноградова, Е. А., Воейкова, О. А., Гвоздовер, М. Д., Миньков, Е. В., Спиридонова, Е. А., Сычева, С. А. 2006. *Палеоэкология равнинного палеолита (на примере комплекса верхнепалеолитических стоянок Каменная Балка в Северном Приазовье)*. Москва: Научный мир.

Сніжко, І. А. 2010. Дослідження пізньопалеолітичних пам'яток з пошкодженим культурним шаром. *Древности 2010*, 9, с. 107-115.

## REFERENCES

- Gerasimenko, N. P. 1997. Prirodnaia sreda obitaniia cheloveka na iugo-vostoke Ukrainy v pozdnelednikovoe i golotsene (po materialam paleogeograficheskogo izucheniia arkheologicheskikh pamiatnikov). *Arkheologicheskii almanakh*, 6, s. 3-64.
- Gerasimenko, N. P. 2002. Khronostratigrafiia pamiatnika. *Arkheologicheskii almanakh*, 11, s. 11-13.
- Gerasimenko, N. P. Snezhko, I. A. 2012. Rekonstruktsiia prirodnoi sredy obitaniia cheloveka na pozdnepleistotsennoi stoianke u s. Kamenka. *Drevnosti* 2012, 11, s. 97-104.
- Leonova, N. B., Nesmeianov, S. A., Vinogradova, E. A., Voeikova, O. A., Gvozdover, M. D., Minkov, E. V., Spiridonova, E. A., Sycheva, S. A. 2006. *Paleoekologiiia ravninnogo paleolita (na primere kompleksa verkhnepleistotsennoy stoianki Kamennaia Balka v Severnom Priazove)*. Moskva: Nauchnyi mir.
- Snizhko, I. A. 2010. Doslidzhennia piznopaleolitychnykh pam'iatok z poshkodzhenym kulturnym sharom. *Drevnosti* 2010, 9, s. 107-115.

*I. A. Snizhko, L. I. Babenko*

## THE RESEARCH OF THE LATE STONE AGE SITE IN THE KHARKIV REGION

The site near the Kamyanka village in the Izum district of the Kharkiv region was discovered in 2004 year and it has been researched during 2005-2018 years. Total excavated area is 207 square meters; the collection of flint artifacts contains more than 8 thousands items.

Cultural level consists of split flint, fragments of animal bones, small pieces of sienna and coal. It extends vertically and doesn't have any specific coloring.

The biggest concentration of findings is in the pale-yellowish clay loam which belongs to the Upper Back Sea subhorizon.

The flint findings have good undamaged condition; their surface is covered by the layer of patina. The flint of the local origin is used as raw material. The flint art artifacts collection consists of nucleus-like chips, nucleus and splits of their formation and renewal, chips, plates, microplates, artifacts with secondary processing, flakes, fragments.

The nucleuses are single-culasse single-side, two-culasse prismatic and semi-prismatic, edging, cubiform. A characteristic group is formed by nucleuses with protrusive ribby backside. Some nucleuses have star-shaped stroke marks that appeared as a result of their usage as chipper tools. The aim of the primary splitting was producing intermediate goods in the form of lengthened flakes and chips.

The tools with secondary processing are not numerous, which is typical for sites located near flint raw material exposure. The group of tools consists of cutters, scrapers, grooved tools, piercers, microplates with truncated side. There is an interesting finding of three ferrules with a groove. In general, the kit of tools is characteristic for Epi-Gravette sites.

It has been discovered that during the site functioning the researched area lied in the steppe zone with subperiglacial climate which was much colder and drier than that of nowadays. The site was situated in a river valley in immediate surrounding of wooden and mixed gramineous herbs.

Among similar territorially approximate sites, to which Rohalyk 2, 7, 12 and Vysla Balka belong to, the site near Kamyanka village is the oldest.

*Keywords:* Late Paleolithic, flint tools, the site near Kamyanka village.

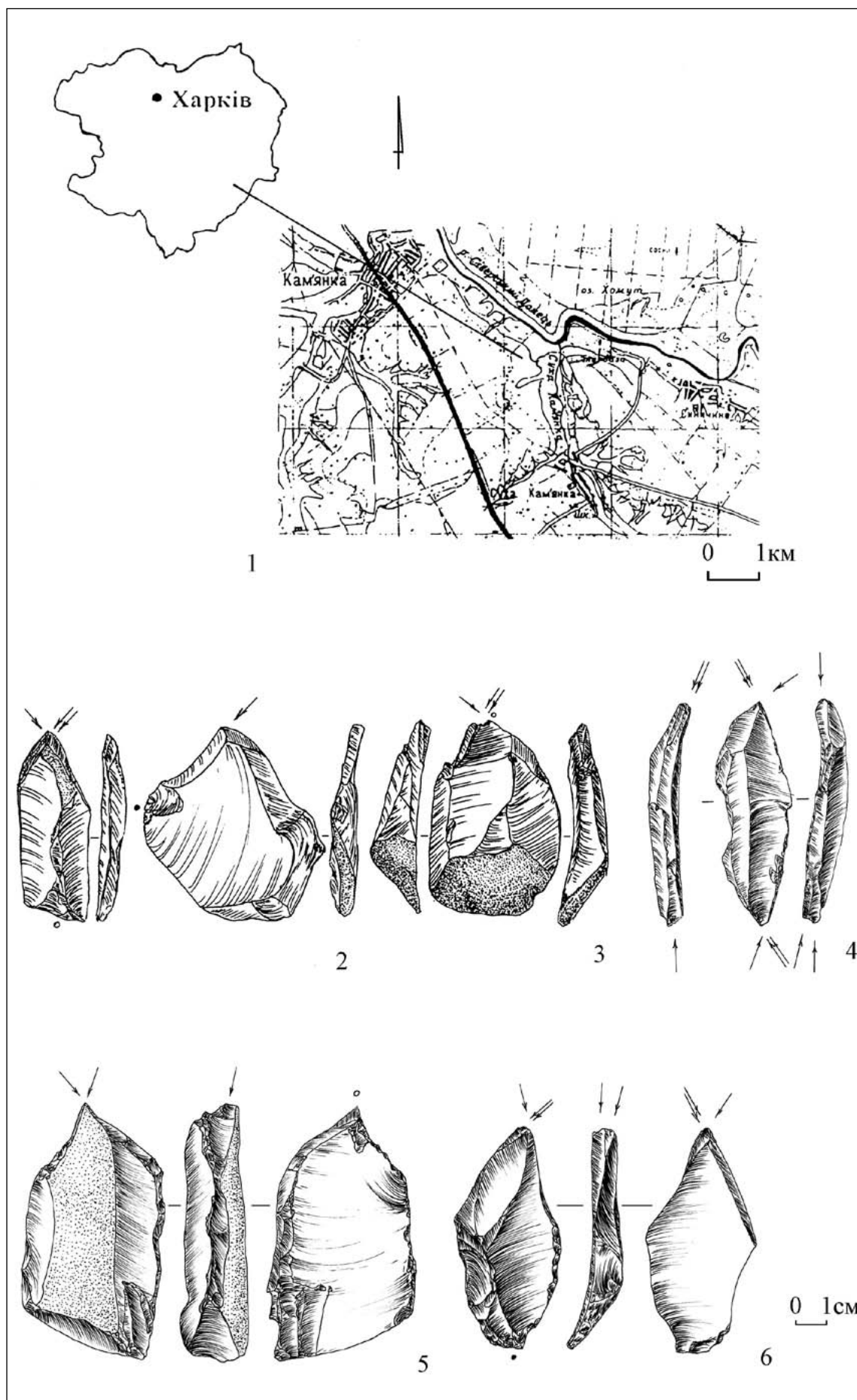


Рис. 1. Стоянка біля с. Кам'янка: 1 – розташування пам'ятки: 2-6 – крем'яні знаряддя

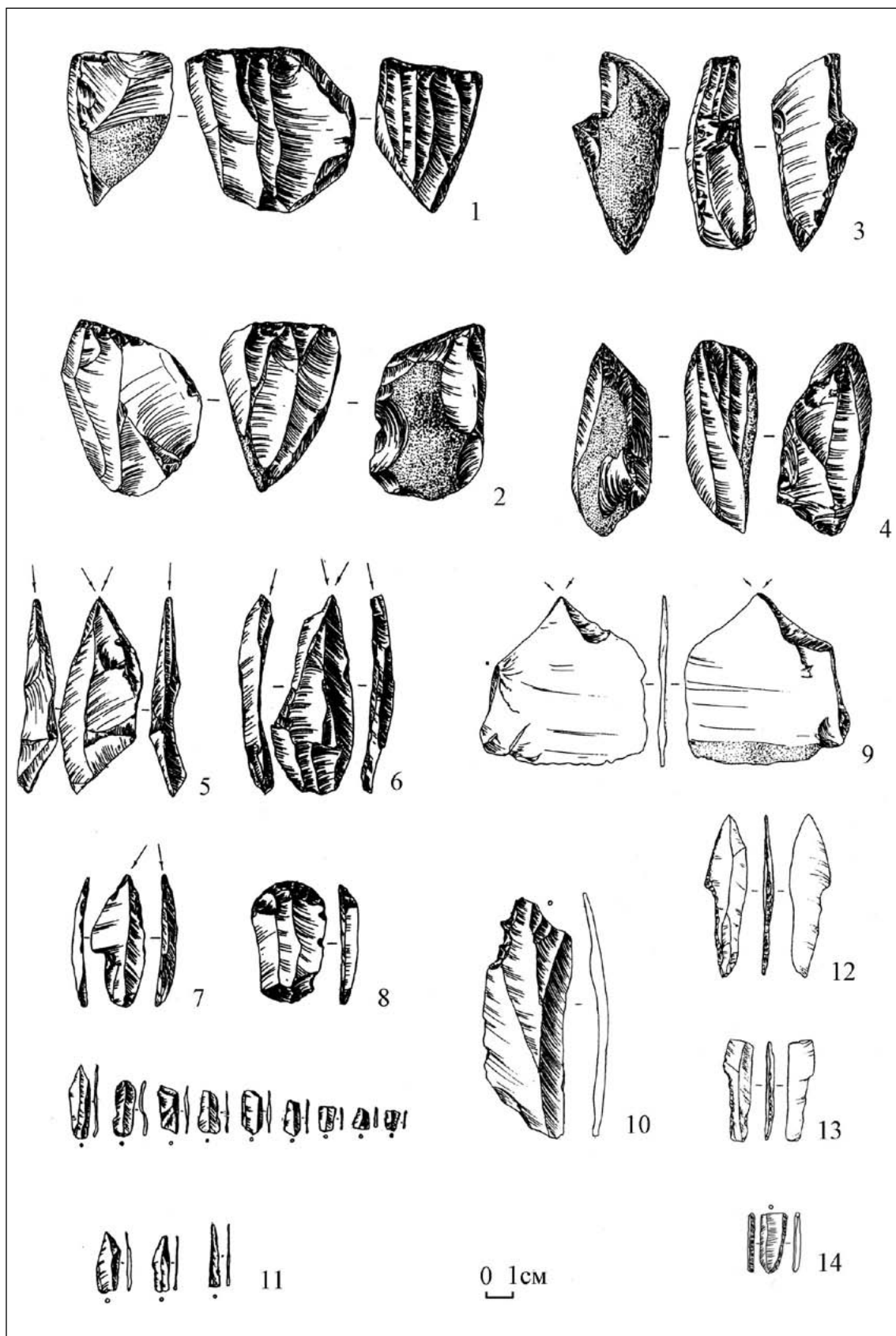


Рис. 2. Стоянка біля с. Кам'янка: 1 - розташування пам'ятки: 2-6 - крем'яні знаряддя

## ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БАБЕНКО Леонід Іванович, старший науковий співробітник, Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова, вул. Університетська, 5, Харків, 61003, Україна, babenkolnd@gmail.com  
BABENKO Leonid I., Senior researcher, M. F. Sumtsov Kharkiv Historical Museum, 5, Universytetska str., Kharkiv, 61003, Ukraine, babenkolnd@gmail.com

БЕЛЕНКО Микола Миколайович, молодший науковий співробітник Архітектурно-археологічної експедиції, Інститут археології Національної академії наук України, belenko\_n@ukr.net  
BELENKO Mykola M., junior research assistant of the Architectural-archaeological expedition, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, belenko\_n@ukr.net

БІБІКОВ Дмитро Валентинович, кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, e-mail: bibikov-@bigmir.net

BIBIKOV Dmytro V., PhD, Junior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, bibikov-@bigmir.net

БІЛАН Юрій Олександрович, завідувач відділом, Музей історичних коштовностей України – філія Національного музею історії України, вул. Лаврська 9, Київ, 01015, Україна, koloksaj58@gmail.com  
BILAN Yurii O., Head of department, National Historical Museum of Ukraine, branch Museum of Historical Treasures of Ukraine, 9, Lavrska str., Kyiv, 01015, Ukraine, koloksaj58@gmail.com

БІЛЯЄВА Світлана Олександрівна, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, svitbil@ukr.net  
BILIAIEVA Svitlana O., Dr.Hab., senior research fellow, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, svitbil@ukr.net

БОЛТРИК Юрій Вікторович, кандидат історичних наук, завідувач відділу, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, boltrik@ukr.net  
BOLTRYK Yurii V., PhD, Head of the Department, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, boltrik@ukr.net

БОНДАРЕНКО Денис Володимирович, молодший науковий співробітник, Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія» НАН України, вул. Лазурна, 36-Б, кв. 61, м. Миколаїв, 54058, Україна, bondarenkod1987@gmail.com  
BONDARENKO Denys V., Junior researcher, National Historical and Archaeological Reserve «Olbia», NAS of Ukraine, 36B, Lazurna str., Mykolaiv, 54058, Ukraine, bondarenkod1987@gmail.com

БОНЬ Олександр Іванович – к.і.н., доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053, Україна, o.bon@kubg.edu.ua  
BON' Oleksandr, PhD, assistant professor of Department of the history of Ukraine Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine, o.bon@kubg.edu.ua

БРОВЕНДЕР Юрій Михайлович, доктор історичних наук, доцент, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, просп. Центральний, 59а, Северодонецьк, 93400, Україна, brovender@ukr.net  
BROVENDER Yuriy M., Dr., Associate Professor, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 59-a Tsentralny Avenue, Severodonetsk, 93400, Ukraine, brovender@ukr.net

БУЙСЬКИХ Алла Валеріївна, доктор історичних наук, заступник директора, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, abujskikh@ukr.net  
BUJSKIKH Alla V., Doctor of Historical Sciences, Deputy Director, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, abujskikh@ukr.net

БУЛАХ Олександр, співробітник Лівобережної експедиції, Інститут археології НАН України, Чернігів  
BULAKH Oleksandr, researcher in Left-bank archaeological expedition Institute of archaeology of NAS of Ukraine, Chernihiv

ВЕЙБЕР Аліна Віталіївна, аспірантка кафедри археології НаУКМА, вул. Сковороди 2, Київ 0470, Україна, lusyleakey@gmail.com  
VEIBER Alina V., PhD student, National University of «Kyiv-Mohyla academy», department of archaeology, Skovorody 2, Kyiv 0470, Ukraine, lusyleakey@gmail.com

ВЕЛИЧКО Євгенія Олександрівна, старший науковий співробітник, Музей історичних коштовностей України – філія Національного музею історії України, вул. Лаврська 9, Київ, 01015, Україна, lerejena@gmail.com  
VELYCHKO Eugenia O., Senior researcher, National Historical Museum of Ukraine – branch Museum of Historical Treasures of Ukraine. 9, Lavrska str., Kyiv, 01015, Ukraine, lerejena@gmail.com

ВЕСЕЛЬСЬКИЙ Андрій Павлович, молодший науковий співробітник відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, veselsky@i.ua

VESELSKY Andriy P., Research associate in the Department of Archeology of Crimea and Northwest Black Sea Region Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, veselsky@i.ua

ВЕТРОВ Денис Олександрович, кандидат історичних наук, науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, VetrovD@ukr.net  
VIETROV Denys O., PhD, Researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, VetrovD@ukr.net

ВОЗНИЙ Ігор Петрович, доктор історичних наук, професор кафедри культурології, релігієзнавства та теології, філософсько-теологічний факультет, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського 2, Чернівці, 58003, Україна, www.voznyj.igor@gmail.com  
VOZNY Ihor Petrovych, Doctor of Historical Sciences, Professor, Department of Culture and Religious Studies and Theology, Faculty of Philosophy and Theology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Kotsyubynskiy Str. 2, Chernivtsi, 58003, Ukraine, www.voznyj.igor@gmail.com

ГАСКЕВИЧ Дмитро Леонідович, кандидат історичних наук, науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, dmytro.haskevych@gmail.com  
HASKEVYCH Dmytro L., PhD, researcher I Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, dmytro.haskevych@gmail.com

ГЛАВЕНЧУК Алла Василівна, бібліотекар, Одеський археологічний музей НАН України, вул. Ланжеронівська 2, Одеса, 65001, Україна, glavenchuk@gmail.com  
GLAVENCHUK Alla V., librarian, Odesa Archeological Museum, National Academy of Sciences of Ukraine, Lanzheronivs'ka St 4, Odesa, 65001, Ukraine, glavenchuk@gmail.com

ГНЕРА Володимир Анатолійович, кандидат історичних наук, науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, hnera\_volodymyr@iananu.org.ua  
HNERA Volodymyr A. PhD, researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, hnera\_volodymyr@iananu.org.ua

ГРАБОВСЬКА Ольга Володимирівна, завідувач науково-дослідним сектором археології Відділу охорони пам'яток історії та культури, Вінницький обласний краєзнавчий музей, вул. Соборна, 19, Вінниця 21000, Україна, mazur.arkona@gmail.com  
HRABOVSKA Olga V., PhD, chef in sector of archaeological researches in Vinnytsya museum for local history, 19, Soborna str., Vinnytsya, 21000, Ukraine, mazur.arkona@gmail.com

ГРИЦИК Юрій Олександрович, старший науковий співробітник відділу «Історія ювелірного мистецтва в Україні» Музею історичних коштовностей України – філії Національного музею історії України  
HRYTSYK Jurij O., senior research assistant of the department of «The History of Jewelry Art of Ukraine» of the Museum of Historical Treasures of Ukraine, National Museum of the History of Ukraine

ГУЛЕНКО Кім Сергійович, керівник гуртка «Історичне краєзнавство» «Центр туризму» Запоріжжя, Україна, kim333@ukr.net  
GULENKO Kim S., the head of the group «Local History» of the «Centre of Tourism», Zaporizhzhya, Ukraine, kim333@ukr.net

532

ДЖОС Віктор Сергійович, завідувач відділу охорони пам'яток культурної спадщини, Національний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила», вул. Заповідна 1, смт. Мирне, 72350, Мелітопольський район, Запорізька область, Україна, viktordzhos@ukr.net  
DZHOS Viktor S., Head of the Cultural Heritage Sites Protection Department, National historical and archeological reserve «Kamyana Mohyla», Zapovidna street 1, Myrne Urban Village, 72350, Melitopol district, Zaporizhzhya region, Ukraine, viktordzhos@ukr.net

ДУДНИК Діана Валентинівна, студентка 2 курсу ОР «магістр» кафедри археології та музеєзнавства КНУ імені Тараса Шевченка, лаборант відділу превентивної археології ДП Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України», Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, 9, dianych2017@gmail.com  
DUDNYK Diana V., magisterium student in the Department of Archaeology and Museum studies of Taras Shevchenko National University, Kyiv; laboratory assistant of the Department of Preventive Archeology of the state Research Center «Guard Archeological Service of Ukraine Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, dianych2017@gmail.com

ЗАЛІЗНЯК Леонід Львович, доктор історичних наук, професор, завідувач відділу кам'яної доби в Інституті археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, leonid\_zaliznyak@iananu.org.ua  
ZALIZNIAK Leonid L., Dr. Hab., Prof, head of the Stone age department Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, leonid\_zaliznyak@iananu.org.ua



ІВАНИЦЬКИЙ Володимир, пошукач Інститут археології НАН України, Луганська область,  
м. Лисичанськ, вул. Джерельна, 21, 93100, Україна  
IVANITSKII Volodymyr, postgraduate student, Institute of Archaeology of NAS of Ukraine, Lisichansk,  
Dzherelna str. 21, 93100, Ukraine

ІЄВЛІЄВ Михайло Михайлович, кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України, просп.  
Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна  
IEVLEV Myhaylo M., PhD, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue,  
Kyiv, 04210, Ukraine

КАЗАКОВ Андрій Леонідович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,  
Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна,  
andrii\_kazakov@iananu.org.ua  
KAZAKOV Andrii L., PhD, Senior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv  
Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, andrii\_kazakov@iananu.org.ua

КАРМАЗІНА Людмила Валентинівна, молодший науковий співробітник, державне підприємство  
«Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України»», Інститут археології НАН  
України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, lu\_karmazina@ukr.net  
KARMAZINA Liudmyla V., Junior researcher, the State Enterprise «Science Research Centre «Protective  
Archaeology Service of Ukraine», Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada  
Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, lu\_karmazina@ukr.net

КІОСАК Дмитро Володимирович, кандидат історичних наук, доцент, Одеський національний  
університет ім. І.І. Мечникова, вул. Дворянська 2, Одеса, 65082, Україна, dkiosak@ukr.net  
KIOSAK Dmytro V., PhD, Docent, «I.I. Mechnikov» Odessa National University, Dvorianska street 2,  
Odessa, 65082, Ukraine, dkiosak@ukr.net

КОВАЛЕНКО Марія Григорівна, аспірант 1-го року навчання, Інститут археології НАН України,  
просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, kovmarijka@gmail.com  
KOVALENKO Mariya H., PhD student, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv  
Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, kovmarijka@gmail.com

КОВАЛЬ Елеонора Захарівна, доктор біологічних наук, професор, провідний науковий  
співробітник відділу біологічних досліджень, Національний науково-дослідний реставраційний  
центр України, вул.Терещенківська, 9-Б, Київ, 01004, Україна  
KOVAL Eleonora Z., Doctor of Biological Sciences, Professor, Leading Researcher of the Scientific  
Department of Biological Research, National Research and Restoration Center of Ukraine, 9B,  
Tereschenkivska st., , Kyiv, 01004, Ukraine

КОЛИБЕНКО Володимир Олександрович, старший науковий співробітник відділу «Найдавнішої  
та середньовічної історії України» Національного музею історії України, kolybenko@gmail.com  
KOLYBENKO Volodymyr O., senior research assistant of the department of «Prehistory and Mediaeval  
History of Ukraine», National Museum of the History of Ukraine, kolybenko@gmail.com

КОНОНЕНКО Олеся Миколаївна, кандидат історичних наук, науковий співробітник, Інститут  
археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, Kononenko\_OM@i.ua  
KONONENKO Olesia M., PhD, Researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv  
Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, Kononenko\_OM@i.ua

КОРВІН-ПІОТРОВСЬКИЙ Олексій Генріхович, кандидат історичних наук, старший науковий  
співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна,  
korvinp@meta.ua  
KORVIN-PIOTROVS'KYI Oleksiy H., PhD, Senior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine,  
12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, korvinp@meta.ua

КОТОВА Надія Сергіївна, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник, Інститут  
археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, nadja.kotova@hotmail.com  
KOTOVA Nadiia S., Doktor of Historical Sciences, leading researcher, Institute of archaeology of NAS of  
Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, nadja.kotova@hotmail.com

КРОТОВА Олександра Олександрівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,  
Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, okrotova@ukr.net  
KROTOVA Olexsandra O., PhD, Senior Researcher, Institute of Archaeology, National Academy of  
Sciences of Ukraine, Prospekt Heroiv Stalinhrada 12, Kyiv, 04210, Ukraine, e-mail: okrotova@ukr.net

КУБЛІЙ Михайло Васильович, аспірант кафедри археології НаУКМА, вул. Сковороди 2, Київ 0470,  
Україна  
KUBLIJ Mychailo V., PhD student, National University of «Kyiv-Mohyla academy», department of  
archaeology, Skovorody 2, Kyiv 0470, Ukraine

КУШТАН Дмитро Павлович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, kushtan\_dp@ukr.net  
KUSHTAN Dmitry P., PhD, Senior researcher Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, kushtan\_dp@ukr.net

МАНІГДА Ольга Володимирівна, кандидат історичних наук, учений секретар Інституту археології НАН України, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, manigda\_olga@anau.org.ua  
MANIGDA Olga V., PhD, Scientific Secretary, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, manigda\_olga@anau.org.ua

МАНЬКО Валерій Олександрович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, Valery\_Manko@yahoo.com  
MANKO Valery O., PhD, Senior research fellow of Department of Archaeology of Crimea and Northwest Black Sea Region, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, Valery\_Manko@yahoo.com

МАХОРТИХ Сергій Володимирович, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, makhortykh@yahoo.com  
MAKHORTYKH Sergey V., Doctor of Historical Sciences, Leader Researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, makhortykh@yahoo.com

МАХОТА Олена Олегівна, молодший науковий співробітник, Києво-Печерський історико-культурний заповідник, вул. Лаврська 9, Київ, 01061, Україна, makhota-olena@ukr.net  
MAKHOTA Olena O., Junior researcher, Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Preserve, Lavrska 9, Kyiv, 01061, Ukraine, makhota-olena@ukr.net

МИЛЯН Тарас Романович, кандидат історичних наук, науковий співробітник, заступник директора Науково-дослідного центра «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України, 79008, м. Львів, вул. В. Винниченка, 24, tmylian@gmail.com  
MYLIAN Taras R., PhD, researcher, Deputy director, Scientific center «RAS», Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 24, Vynnychenka str., Lviv, 79008, tmylian@gmail.com

МИТКІВСЬКА Тетяна Іванівна, завідувачка наукового відділу біологічних досліджень, Національний науково-дослідний реставраційний центр України, вул. Терещенківська, 9-Б, Київ, 01004, Україна, tmytkivska@ukr.net  
MYTKIVSKA Tetiana I., Head of the Scientific Department of Biological Research, National Research and Restoration Center of Ukraine, 9B, Tereshchenkivska str., Kyiv, 01004, Ukraine, tmytkivska@ukr.net

МИХАЙЛОВА Наталія Ремівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, medzie.nataliiamykhailova@gmail.com  
MYKHAILOVA Nataliia R. PhD, Senior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, medzie.nataliiamykhailova@gmail.com

НАУМЕНКО Наталія Володимирівна, молодший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, N\_naumenko@i.ua  
NAUMENKO Natalia V., Junior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, N\_naumenko@i.ua

НЕЗДОЛІЙ Олександр Іванович, молодший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, oleksandr.nezdolii@gmail.com  
NEZDOLII Oleksandr I., Junior research fellow Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, oleksandr.nezdolii@gmail.com

НОВИЧЕНКОВА Марія Вікторівна, кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу античної археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, novichenkovamaria@gmail.com  
NOVICHENKOVA Maria V., PhD, Researcher of the Antique Archaeology Department, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, novichenkovamaria@gmail.com

ОВЧИННИКОВ Едуард Вікторович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, ed.ovchin@gmail.com  
OVCHYNNYKOV Eduard V., PhD, Senior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, ed.ovchin@gmail.com

ОЗЕРОВ Петро Іванович, керівник, музейна кімната Новомиргородської міської ради, вул. Соборності 227/7, Новомиргород, 26001, Кіровоградська обл., Україна, starodruk-13@ukr.net  
OZEROV Petro I., Head of the Museum Room of the Novomyrhorod City Council, Sobornosti str. 227/7, Novomyrhorod, 26001, Kirovohrad region, Ukraine, starodruk-13@ukr.net

ОСИПЕНКО Максим Сергійович, науковий співробітник відділу «Археологічні фонди»  
Національного музею історії України, osypenko.ms@gmail.com  
OSYPENKO Maksym S., research assistant of the department of «Archaeological funds», National  
Museum of the History of Ukraine, osypenko.ms@gmail.com

ПАВЛІВ Дмитро Юліанович, науковий співробітник, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича  
НАН України, вул. Винниченка 24, Львів, 79008, Україна, datamitra@gmail.com  
PAVLIV Dmytro Yu., Researcher, I. Kryp'iakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine, 24,  
Vynnychenka str., Lviv, 79008, Ukraine, datamitra@gmail.com

ПАЛІЄНКО Сергій Володимирович, к.і.н., науковий співробітник Національного військово-  
історичного музею України, вул. Грушевського, 30/1, м. Київ, 01001, Україна, svpaliy777@gmail.com  
PALIENKO Sergii V., PhD, researcher at the National military historical museum of Ukraine,  
Hrushevskogo, st., 30/1, Kyiv, 01001, Ukraine, svpaliy777@gmail.com

ПАПАНОВА Валентина Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент, Заслужений працівник  
освіти України, завідувачка навчальною археологічною лабораторією Бердянського державного  
педагогічного університету, вулиця Шмідта 4, Бердянськ, Запорізька область, 71100, Україна,  
vrapanova1953@gmail.com

РАПАНОВА Valentyna A., PhD, Associate Professor, Head of the Training Archeological Laboratory  
of the Berdyansk State Pedagogical University, 4 Schmidt Str., Berdyansk, Zaporizhzhia Region, 71100,  
Ukraine, vrapanova1953@gmail.com

ПЕТЕГИРИЧ Володимир Михайлович, науковий співробітник, Інститут українознавства ім. І.  
Крип'якевича НАН України, вул. Винниченка 24, Львів, 79008, Україна, v.petehyrych@gmail.com  
PETEHYRYCH Volodymyr M., Researcher, I. Kryp'iakevych Institute of Ukrainian Studies NAS of  
Ukraine, 24, Vynnychenka str., Lviv, 79008, Ukraine, v.petehyrych@gmail.com

ПІСТРУІЛ Ігор Володимирович, кандидат історичних наук, науковий співробітник, Одеський  
археологічний музей НАН України, вул. Ланжеронівська 2, Одеса, 65001, Україна, pistruiligor@ukr.net  
PISTRUIL Igor V., PhD, research fellow, Odesa Archeological Museum, National Academy of Sciences of  
Ukraine, 4, Lanzheroniv'ska Str., Odesa, 65001, Ukraine, pistruiligor@ukr.net

ПОЛІДОВИЧ Юрій Богданович, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник,  
Музей історичних коштовностей України – філія Національного музею історії України, вул.  
Лаврська 9, Київ, 010151, Україна, yurkop@ukr.net  
POLIDOVYCH Yurii B., PhD, Senior researcher, National Historical Museum of Ukraine, branch Museum  
of Historical Treasures of Ukraine, 9, Lavrska str., Kyiv, 01015, Ukraine, yurkop@ukr.net

ПРОБИЙГОЛОВА Олексій Сергійович, кандидат історичних наук, науковий співробітник,  
державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України»,  
Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна,  
probeygolova.alex@gmail.com

ПРОВАЙГОЛОВА Oleksii S., PhD, Researcher, the State Enterprise «Science Research Centre «Protective  
Archaeology Service of Ukraine», Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada  
Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, probeygolova.alex@gmail.com

РАДЧЕНКО Симон Богданович, ГО «Нова Археологічна Школа», просп. Металургів 22, Запоріжжя,  
69006, Україна, simon.radchenko@gmail.com  
RADCHENKO Simon B., NGO «New Archaeological School», Metalurgiv Avenue 22, Zaporizhzhya,  
69006, Ukraine, simon.radchenko@gmail.com

РИЖИЙ Віталій Васильович, молодший науковий співробітник, Інститут археології НАН України,  
просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, rudu2017@ukr.net  
RYZHNIY Vitaliy V., Junior researcher Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada  
Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, rudu2017@ukr.net

САПОЖНИКОВ Ігор Вікторович, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник,  
Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, igors@gcn.ua  
SAPOZHNYKOV Igor V., Doctor of Historical Sciences, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12,  
Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, igors@gcn.ua

СЕМЕНОВА Аліса Аркадіївна, молодший науковий співробітник, Інститут археології НАН  
України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, semenovaalise@gmail.com  
SEMENOVA Alisa A., junior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada  
Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, semenovaalise@gmail.com

СИТНИК Олександр Миколайович, доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії,  
археології і філософії, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана  
Хмельницького, вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, 72312, Україна, oleksander\_sytnyk@i.ua  
SYTNYK Olexander, Dr.Hab., Associate Professor, Head of the Department of History, archeology and  
philosophy, Bogdan Khmelnytskyi Melitopol state pedagogical University, 20, Getmanska str., Melitopol,  
72312, Ukraine, oleksander\_sytnyk@i.ua

СИНЕЛЬНИКОВ Олександр Сергійович, молодший науковий співробітник, Інститут археології НАНУ, пр. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, sinelnikoff.senia@gmail.com  
SINEL'NIKOV Alexander S., junior research fellow, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, sinelnikoff.senia@gmail.com

СМИРНОВ Олександр Ігорович, старший викладач, кафедра історії та археології Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського, вул. Нікольська, 24, м. Миколаїв, 54000, Україна, smyrnovl@ukr.net  
SMYRNOV Olexandr I., Senior lecturer, Department of History and Archeology, Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynsky, 24 Nikolska str., Mykolaiv, 54000, Ukraine smyrnovl@ukr.net

СНІЗЖКО Ірина Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент, Український державний університет залізничного транспорту, майдан Фейербаха, 7, Харків, 61050, Україна, isnizhko@ukr.net  
SNIZHKO Iryna A., PhD, Associate Professor, Ukrainian State University of Railway Transport, 7, Feierbakh Square, Kharkiv, 61050, Ukraine, isnizhko@ukr.net

СТУПАК Дмитро Вікторович, кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу археології кам'яної доби, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, stupak17@ukr.net  
STUPAK Dmytro V., PhD., Research fellow in the Stone Age Archaeology Department, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, stupak17@ukr.net

СУШКО Аліна Олександрівна, к.і.н. провідний науковий співробітник, Музей історії міста Києва, вул. Б. Хмельницького, 7, м. Київ, 01001, Україна, alina\_sushko@ukr.net  
SUSHKO Alina O., PhD, leader researcher, Museum for local Kyiv history, 7, B. Khmelnytskogo str., Kyiv, 01001, Ukraine, alina\_sushko@ukr.net

ТЕЛІЖЕНКО Сергій Анатолійович, кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, telizharh@hotmail.com  
TELIZHENKO Serhii A., PhD, researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, telizharh@hotmail.com

ТОМАСШЕВСЬКИЙ Андрій Петрович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу давньоруської та середньовічної археології, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, andrii\_tomashevskiy@iananu.org.ua  
TOMASHEVSKY Andrii P. PhD, Senior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, andrii\_tomashevskiy@iananu.org.ua

ТОЩЕВ Геннадій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент, завідувач археологічною лабораторією Запорізького національного університету, просп. Соборний, 74, м. Запоріжжя, 69002, Україна, gennadt1951@gmail.com  
TOSHNEV Hennadii M., PhD, Associate Professor, Head of the Archeological Laboratory of the Zaporizhzhya National University, 74, Soborny Avenue, Zaporizhzhya, 69002, Ukraine, gennadt1951@gmail.com

ТУБОЛЬЦЕВ Олег Валентинович, старший науковий співробітник, Національний заповідник "Хортиця", вул. Старий редут 9, Запоріжжя, 69017, Україна, olegtuboltzev@gmail.com  
TUBOLTSEV Oleg V., senior researcher, «Khortitsya» National Reserve, Stariy redut street 9, Zaporizhzhya, 69017, Ukraine, olegtuboltzev@gmail.com

ФЕДУРЮК Андрій Васильович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, факультет історії, політології та міжнародних відносин, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського 2, Чернівці, 58003, Україна, andrii.fedoruk12@ukr.net  
FEDORUK Andriy Vasyliovych, P, PhD, Associate Professor, Department of History of Ukraine, Faculty of History, Political Science and International Relations, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Kotsyubynskiy Str. 2, Chernivtsi, 58003, Ukraine, andrii.fedoruk12@ukr.net

ФІАЛКО Олена Євгенівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, ofialka@ukr.net  
FIALKO Olena E., PhD, Senior research fellow Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, ofialka@ukr.net

ХЛИСТУН Євген В, студент 2-го курсу магістратури кафедри археології НаУКМА, вул. Сквороди 2, Київ 0470, Україна  
KHLYSTUN Yevhen V., student of master program, National University of «Kyiv-Mohyla academy», department of archaeology, Skovorody 2, Kyiv 0470, Ukraine

ЧАБАЙ Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України, директор Інституту археології НАН України, завідувач відділу археології Криму та Північно-Західного Причорномор'я, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, v.p.chabai@gmail.com  
CHABAII Victor P., Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Director of the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Head of Department of Archeology of Crimea and Northwest Black Sea Region, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, v.p.chabai@gmail.com

ЧАБАНИЮК Владислав Васильович, директор, Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура», вул. Прикордонників, 5, с. Легедзине, Тальнівський район, Черкаська область, 20435, Україна

CHABANYUK Vladyslav V., Director, State Historical and Cultural Reserve «Trypillya Culture», 5, Prykordonnykiv str., Legedzyne, Talne district, Cherkasy region, 20435, Ukraine

ЧЕРНОВОЛ Дмитро Костянтинівич, молодший науковий співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, ch\_d\_k@ukr.net

SHERNOVOL Dmitry K., Junior researcher, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, ch\_d\_k@ukr.net

ЧЕЧУЛІНА Ірина Олексіївна, лаборант 1 категорії, Інститут Археології НАН України, відділ античної археології, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, chechulina\_iryana@iananu.org.ua

CHECHULINA Iryna O., laboratory assistant, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, chechulina\_iryana@iananu.org.ua

ЧУБЕНКО Олександр Васильович, брав участь у археологічних проєктах на території країн Латинської Америки, Східної Африки, Західної Європи, arba1380@gmail.com

CHUBENKO Oleksandr V., participate in archaeological projects in Latin America, East Africa, West Europe, arba1380@gmail.com

ШЕВЧЕНКО Тетяна Миколаївна, кандидат історичних наук, старший співробітник, Інститут археології НАН України, просп. Героїв Сталінграда, 12, Київ, 04210, Україна, taniashvchenko@yahoo.com

SHEVCHENKO Tetiana M. PhD, Senior Research Fellow, Institute of archaeology of NAS of Ukraine, 12, Heroiv Stalinhrada Avenue, Kyiv, 04210, Ukraine, taniashvchenko@yahoo.com

## НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Обкладинка: *А.В. Панікарський, Є.В. Пічкур, О.В. Манігда*

На обкладинці: *зведений план фортеці XIV–XVI ст. Тягин*  
(до статті *С.О. Біляєва, К.С. Гуленко, О.В. Грабовська, М.М. Ієвлев, О.В. Манігда, О.Є. Фіалко, О.В. Чубенко. Фортеця Тягин у системі історико-культурних взаємин від Балтії до Північного Причорномор'я : результати і перспективи досліджень*)

Верстка: *Є.В. Пічкур*

У оформленні збірника використані матеріали до статей:

*С.О. Біляєва, К.С. Гуленко, О.В. Грабовська, М.М. Ієвлев, О.В. Манігда, О.Є. Фіалко, О.В. Чубенко. Фортеця Тягин у системі історико-культурних взаємин від Балтії до Північного Причорномор'я : результати і перспективи досліджень;*

*Ю.В. Болтрик, О.С. Пробийголова, Л.В. Кармазіна. Городище на горі Лисуха (роботи Канівської експедиції у 2016–2018 рр.);*

*В.М. Петегурич, Д.Ю. Павлів. Забутий ранньосередньовічний скарб з України у віденському Музеї історії мистецтв;*

*І.А. Сніжко, Л.І. Бабенко. Дослідження стоянки давнього кам'яного віку на Харківщині;*

*С.А. Теліженко. Оленівка-енеолітичне поселення зі скупченнями мушель на півострові Тарханкут*

Надруковано в авторській редакції

---

Підписано до друку 20.12.2019. Формат 60\*84/8.

Гарн. Book Antiqua. Папір офс. Друк офс.

Ум.-друк. арк. 62.54. Обл.-вид. арк. 37.03. Тираж 300 екз. Зам.

Видавець: ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції  
ДК № 6290 від 09.07.2018 р.

Тираж віддруковано